

OVERVIEW OF NATIONAL LEGISLATION AND INTERNATIONAL PRACTICE DURING AN EMERGENCY ON THE EXAMPLE OF THE COVID-19 PANDEMIC

Levan Beselia

PhD student at Faculty of Law at Caucasus International University

Email: levani.beselia@ciu.edu.ge

Abstract

The aim of the study is to analyze national legislation and international practice on the example of Covid pandemic and draw relevant conclusions. Research has shown that the declaration of a state of emergency due to a pandemic is provided for in most constitutions, in which case states have an obligation to ensure the restoration of constitutional order in the country. The issue is extremely important because the state of emergency affects human rights and the constitutional order as a whole. Although most democracies had an orderly legal framework for managing epidemic and pandemic situations, they still needed to introduce additional regulations, which is understandable because the Covid pandemic was notable for its scale and high prevalence. Most democracies declared a state of emergency for a short time and then returned to normal legislation. Georgia has also faced this challenge, but due to an imperfect and unsystematic, disorganized legal framework, we have received a chaotic declaration of a state of emergency. It was obvious that national legislation was not ready for a pandemic situation, so we got a wide delegation of powers over the executive and a fairly extensive list of resolutions. Countries that had a well-regulated legal framework had a low mortality rate, which once again underscores the importance of having a well-regulated legal framework. The regulation of the state of emergency by the Constitution is aimed at protecting human rights during the state of emergency.

KEYWORDS: Pandemic, Covid, Restrictions

შესავალი

საგანგებო მდგომარეობა არის ის ვითარება, რომელიც ყველა ქვეყნის ცხოვრებაში შეიძლება რომ მოხდეს. ჩამონათვალი, რომლის დროსაც შესაძლებელია გამოცხადდეს საგანგებო მდგომარეობა საკმაოდ ვრცელია, ასეთ დროს სახელმწიფოებს ეკისრებათ ვალდებულება უზრუნველყონ შექმნილი კრიზისული მდგომარეობის სწრაფი ნორმალიზება და ქვეყანაში ადაღდინონ არსებული წესრიგი. საგანგებო მდგომარეობა თავისი არსით მიზნად ისახავს პოზიტიურ მოლოდინებს, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს საზოგადოების უსაფრთხოებისა და წესრიგის დაცვა. საქართველოს კონსტიტუციაც ითვალისწინებს მსგავს დებულებებს საგანგებო მდგომარეობის შესახებ. მასშტაბები, რომელიც ამ პანდემიამ გამოიწვია საკმაოდ ფართოა და არ დარჩენილა თითქმის არც ერთი ქვეყანა, რომელზედაც არ ჰქონოდა მას გავლენა, გამონაკლისი არც საქართველო ყოფილა. ჩვენთვის მნიშვნელოვანია იმ საკითხებზე ყურადღების გამახვილება, თუ რა საკანონმდებლობა ბაზა არსებობს საგანგებო მდგომარეობასთან დაკავშირებით, როგორ მოხდა მისი გამოყენება, როგორი იყო საერთაშორისო პრაქტიკა კოვიდ პანდემიის მართვასთან დაკავშირებით და რა ხარვეზები გამოვლინდა. საკითხი უადრესად მნიშვნელოვანია, რამეთუ საგანგებო მდგომარეობა გავლენას ახდენს ადამიანის უფლებებზე და მთლიანად კონსტიტუციურ წესრიგზე, იცვლება ძალთა ბალანსი აღმასრულებელი ხელისუფლების სასარგებლოდ და იზრდება რისკები შექმნილი მდგომარეობის პოლიტიკური მიზნებისთვის გამოყენების და ადამიანის უფლებებში მო-

მეტებული ჩარევის. კოვიდ პანდემიისგან მიღებულ გამოცდილებას ძალიან დიდი როლი და მნიშვნელობა ექნება საგანგებო მდგომარეობის მართვის დროს. დაგროვილი გამოცდილება კარგი საშუალებაა სწორი დასკვნების გასაკეთებლად.

საქართველოს კონსტიტუცია ითვალისწინებს საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებას როგორც ეპიდემიის, ასევე პანდემიის დროს, როდესაც სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები მოკლებულნი არიან კონსტიტუციურ უფლებამოსილებათა ნორმალურ განხორციელებათა შესაძლებლობას.¹ ეპიდემიას „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის ე-ქვეპუნქტი შემდეგნაირად განმარტავს, როგორც განსაზღვრულ ტერიტორიაზე ან მოსახლეობის ცალკეულ ჯგუფში დროის გარკვეულ პერიოდში დაავადების შემთხვევების მნიშვნელოვანი ზრდა მოსალოდნელ (ფონურ) დონესთან შედარებით, ხოლო პანდემიას კი, როგორც გადამდები დაავადებების უჩვეულოდ ფართო (რამდენიმე ქვეყნის, კონტინენტის ან მსოფლიო მასშტაბით) გავრცელება, რომელიც მოიცავს მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილს.² ტერმინ „პანდემიის“ ზუსტი სამეცნიერო განმარტება არ არსებობს და მის გამოცხადებაზე გადაწყვეტილებას ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაცია იღებს. პანდემია დაავადების გეოგრაფიულ გავრცელებაზე მიუთითებს. იმისთვის, რომ ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციამ დაავადება პანდემიად გამოაცხადოს აუცილებელია ის ბევრ ქვეყანაში იყოს გავრცელებული. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციას არ აქვს ის ზღვარი, თუ რამდენ ქვეყანაში უნდა იყოს გავრცელებული დაავადება, რომ ის

1 მუხლი 71, საქართველოს კონსტიტუცია. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>> [წვდომის თარიღი 4 მატი 2022].

2 ქვეპუნქტი-ე, მუხლი 3. საქართველოს კანონი „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის“ შესახებ. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/21784?publication=38>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].

პანდემიად გამოცხადდეს. 2003 წლისთვის კორონავირუსი „სარსი“ მსოფლიოს 26 ქვეყანაში იყო გავრცელებული, თუმცა ის პანდემიად არ გამოუცხადებიათ. კოვიდ-19 კი მსოფლიოს 114 ქვეყანაში იყო გავრცელებული. ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციამ კოვიდ-19 პანდემიად 2020 წლის 11 მარტს გამოაცხადა და მთავარ მიზეზად ორი რამ დაასახელა: „გავრცელებისა და სიმძიმის შემამფოთებელი ღონე, ისევე, როგორც შემამფოთებელი უმოქმედობა“.³

ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ კოვიდ-19-ის პანდემიად გამოცხადებას მოჰყვა ქვეყნების მიერ საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადება. საგანგებო მდგომარეობა საქართველოში კი გამოცხადდა 2020 წლის 21 მარტს საქართველოს პრეზიდენტის N1 ბრძანების საფუძველზე.⁴ პარლამენტმა დეკრეტი საგანგებო სესიის პლენარულ სხდომაზე დაამტკიცა. ეს პირველი შემთხვევა იყო საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების პანდემიის გამო. აღნიშნული ბრძანებით საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე გამოცხადდა საგანგებო მდგომარეობა. პრეზიდენტის ბრძანება შემდეგნაირად განმარტავს საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებას: ახალი კორონავირუსის (COVID-19) მასობრივი გავრცელების ქვეყნის წინაშე არსებული მზარდი გამოწვევების გათვალისწინებით, ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ გამოცხადებულ პანდემიაზე შესაბამისი რეაგირების მიზნით და იმისათვის, რომ სახელმწიფომ შეასრულოს თავისი კონსტიტუციური ვალდებულება-უზრუნველყოს დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუ-

ცილებელი საზოგადოებრივი უსაფრთხოება, ქვეყნის მოსახლეობის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის მოსალოდნელი საფრთხის შემცირება და სიტუაციის მართვა. რის საფუძველზეც შეიზღუდა კონსტიტუციით გარანტირებული ადამიანის შემდეგი უფლებები მე-13, მე-14, მე-15, მე-18, მე-19, მე-21 და 26-ე მუხლები. შეზღუდვა არ შეხება მე-17 მუხლს, რომელიც შეეხება აზრისა და გამოხატვის თავისუფლებას. ამ დეკრეტივით მოხდა უფლებამოსილების ფართოდ დელეგირება აღმასრულებელი ხელისუფლებისადმი, ასევე საქართველოს მთავრობას მიეცა უფლება იზოლაციისა და კარანტინის წესების დადგენის. ამ დეკრეტის მე-8 მუხლის მიხედვით დაწესდა საგანგებო მდგომარეობის რეჟიმის დარღვევისათვის ადამიანისტრაციული პასუხისმგებლობა ფიზიკური პირებისათვის 3000 ლარის ოდენობით, ხოლო იურიდიული პირებისათვის 15000 ლარის ოდენობით, აღნიშნული ქმედების განმეორებით ჩადენისთვის გათვალისწინებული იყო ფიზიკურ პირთათვის თავისუფლების აღკვეთა 3 წლამდე, იურიდიული პირი კი დაექვემდებარა ჯარიმას, საქმიანობის უფლების ჩამორთმევას ან ლიკვიდაციას.⁵ ჰქონდა კი პრეზიდენტს ამის უფლებამოსილება? ანიჭებს კი საქართველოს კონსტიტუცია საქართველოს პრეზიდენტს იმ უფლებამოსილებას, რომ პრეზიდენტის დეკრეტით მოხდეს პასუხისმგებლობის ზომის დაკისრება? გასაგებია, რომ საგანგებო მდგომარეობა ხელისუფლების სამივე შტოს თანამონაწილეობით გამოცხადდა და რის საფუძველზეც დამკიცდა პრეზიდენტის დეკრეტიც,

- 3 რას ნიშნავს პანდემია და იცვლება თუ არა რამე მისი გამოცხადებით? 2020. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://tabula.ge/ge/news/641650-ras-nishnavs-pandemia-itsvleba-tu-ara-rame-misi>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].
- 4 საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანება N1 2020 წლის 21 მარტი. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4830390?publication=0>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].
- 5 საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანება N1 2020 წლის 21 მარტი. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4830390?publication=0>> [წვდომის თარიღი 25 მაისი 2022].

მაგრამ რამდენად სრულფასოვნად წარმართა პარლამენტის მხრიდან ამ საკითხის განხილვის პროცედურები, თუ მხოლოდ ის ფორმალურ ხასიათს ატარებდა? „საფუძველს მოკლებული იქნება იმის მტკიცება, რომ ამგვარი უფლებამოსილება კონსტიტუციის 71-ე მუხლიდან თავისთავად გამომდინარეობს. კონსტიტუცია, როგორც უზენაესი კანონი, მკაფიოდ უნდა ანიჭებდეს სახელმწიფოს თითოეულ ორგანოს ამა თუ იმ ფუნქციას და მათი მანდატი ხელისუფლების დანაწილების პრინციპისა და კონსტიტუციის სხვა ნორმების კონტექსტში უნდა იქნეს გაგებული, მითუმეტეს მაშინ, როდესაც შეიძლება წარმოიშვას დავა ორგანოთა კომპეტენციების შესახებ ამ მხრივ გასათვალისწინებელია საქართველოს კონსტიტუციის მე-7 მუხლის პირველი პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტი, რომელიც მკაფიოდ მიუთითებს, რომ საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას მიეკუთვნება სისხლის სამართლისა და ადმინისტრაციული სამართლის კანონმდებლობა. კონსტიტუციის 36-ე მუხლის პირველი პუნქტი კი განმარტავს, რომ „საქართველოს პარლამენტი არის ქვეყნის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას...“. აღსანიშნავია ასევე ნორმატიული აქტების შესახებ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის „ბ“ და „ი“ ქვეპუნქტები, რომელთა თანახმადაც: „მხოლოდ საქართველოს საკანონმდებლო აქტით შეიძლება განისაზღვროს: ბ) ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელებისა და დაცვის პირობები

და წესი, იურიდიული პასუხისმგებლობისა და იძულების ზომის გამოყენების საკითხები; ი) სისხლის, სისხლის სამართლის საპროცესო, სამოქალაქო, სამოქალაქო სამართლის საპროცესო, ადმინისტრაციული, ადმინისტრაციული საპროცესო, სასჯელადსრულების კანონმდებლობა, შრომის, სამეწარმეო კანონმდებლობა;“ ამდენად, აღნიშნული ნორმების ერთობლიობა მიუთითებს იმაზე, რომ პასუხისმგებლობითი სფეროს (სისხლის სამართალი და ადმინისტრაციული სამართალდარღვევები ამ შემთხვევაში) დარეგულირება ექსკლუზიურად უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს – პარლამენტის პრეროგატივაა. ამას, რა თქმა უნდა, აქვს ახსნაც. ადამიანისათვის პასუხისმგებლობის დაკისრება მის თავისუფლებაში ჩარევის ყველაზე მძიმე ფორმაა. შესაბამისად, კრიტიკულად მნიშვნელოვანია, აღნიშნული სრულყოფილი დემოკრატიული პროცედურების გამოყენებით მოხდეს ამის გარანტიას კი სწორედ საქართველოს პარლამენტში შესაბამისი წესით მიღებული კანონები იძლევა“⁶ აღნიშნული საკითხიც გახდა საკონსტიტუციო სასამართლოს განხილვის საკითხი.⁷

საინტერესოა ის, რომ პრეზიდენტის დეკრეტი საუბრობს პრევენციულ ღონისძიებაზე თავის დასაბუთებულობაში და ის არ დაეყრდნო „საქართველოს კანონს საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“, რომლის მთავარი ამოცანა სწორედ რომ პრევენციული ღონისძიებების გატარებაა. ამ კანონის მე-4 მუხლი ჩამოთვლის მთავარ პრინციპებს, ესენია: ა) პრევენციული ღონისძიების უზრუნველყოფა ჯანმრთელობა-

6 კაპანაძე, მ., 2021. პანდემიასთან ბრძოლის მიზნით საქართველოში დაწესებული პასუხისმგებლობის კონსტიტუციურობა. ადამიანის უფლებათა დაცვა და კოვიდ-19-ის პანდემია. სტატიათა კრებული. თბილისი: გვ. 21-26. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<http://ewmi-prolog.org/images/files/1230Emergency-Final-02.06.21..pdf>> [წვდომის თარიღი 3 მარტი 2022].

7 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2020 წლის 2 ივნისის გადაწყვეტილება (საქმე N1507) [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=9490>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].

სთან დაკავშირებული საფრთხეების თავიდან აცილების მიზნით. ბ) საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სფეროში სახელმწიფო ორგანოების კომპეტენციების მკაფიოდ გამოიკვანა და მათი მჭიდრო საინფორმაციო კოორდინაცია ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული ღონისძიებების დაგეგმვისა და აღსრულების დროს. ამ კანონის მე-11 მუხლით გადაწყვეტილებას იზოლაციისა და საკარანტინე ღონისძიების გამოყენების შესახებ იღებს საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის სამსახური. საგანგებო სიტუაციების დროს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ეკისრება პასუხისმგებლობა ფიზიკური პირის იზოლაციაში ან კარანტინში მოთავსების შესახებ მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულება მაშინ, როდესაც ამ დეკრეტით იზოლაციისა და კარანტინის წესების დადგენის უფლებამოსილება გადაეცა შინაგან საქმეთა სამინისტროს და მასვე დაევა აღსრულებაც.⁸

საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტთან დაკავშირებით ჩნდება რამოდენიმე კითხვა, პირველი ის თუ რამდენად აკმაყოფილებს დეკრეტი საგანგებო მდგომარეობისათვის წაყენებულ პირობებს, მეორე რამდენად შეესაბამება ის საერთაშორისო სტანდარტებს და მესამე პრეზიდენტმა შეზღუდა ადამიანის კონსტიტუციური უფლება (27-ე მუხლი) რომლის შეზღუდვის უფლებამოსილებასაც მას არ აძლევდა კონსტიტუცია, გარდა ამისა, მოხდა უფლებამოსილების ფართოდ დელეგირება აღმასრულებელ ხელისუფლებაზე, რა თქმა უნდა, ამ თემატიკას აქვს ორი განზომილება, როგორც სა-

მედიცინო, ასევე სამართლებრივი, ამიტომ ჩვენ ორივეს შევხებით და ორივეთი უნდა ვიხელმძღვანელოთ, რამეთუ ადამიანის სიცოცხლის დაცვა, საზოგადოების უსაფრთხოება, უსაფრთხო გარემოს უზრუნველყოფა სახელმწიფოს ერთ-ერთი მთავარი ვალდებულებაა და, მეორე მხრივ, ეს ყოველივე სამართლებრივ ჩარჩოში უნდა იყოს მოქცეული. სანამ ამ საკითხებს შევხებოდეთ, მინდა აღვნიშნო, რომ 21 მარტს, როდესაც საგანგებო მდგომარეობა გამოცხადდა, ინფიცირებულ პირთა რაოდენობა იყო 49. პირველი შემთხვევა კი ინფიცირების საქართველოში გამოვლინდა 26 თებერვალს.⁹ რამდენად შეიძლება ინფიცირების ეს მაჩვენებელი ყოფილიყო განმსაზღვრელი საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების? რა თქმა უნდა, ეს ლოგიკური კითხვაა და რამდენად იყო მისი გავლენა მთელ ერზე იმდენად კრიტიკული, რომ სახელმწიფოს უმაღლესი ორგანოების ნორმალური ფუნქციონირებისათვის საფრთხე შეექმნა? მე არ ვსაუბრობ, შემდგომ რა იქნებოდა, მე ვგულისხმობ იმ დროს, როცა საგანგებო მდგომარეობა გამოცხადდა. მოგესხენებათ, რომ სახელმწიფოებს აქვთ ფართო დისკრეცია საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების,¹⁰ თუმცა ეს არ ნიშნავს, რომ სახელმწიფოები სრულად თავისუფლდებიან საერთაშორისო ვალდებულებისგან. ევროპული სასამართლოს განმარტებით კი, ფრაზა – „საგანგებო მდგომარეობა, რომელიც საფრთხეს უქმნის ერის სიცოცხლეს“ – მიუთითებს განსაკუთრებულ კრიზისულ სიტუაციაზე ან მდგომარეობაზე, რომელიც ზეგავლენას ახდენს მთელ მო-

8 საქართველოს კანონი „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/21784?publication=38>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].

9 Covid-19-ის ყველა სიახლე: მარტი-2020/არქივი. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://civil.ge/ka/archives/349237>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].

10 საინფორმაციო დოკუმენტი (7 აპრილი, 2020), დემოკრატიის, კანონის უზენაესობისა და ადამიანის უფლებათა პატივისცემა Covid-19-ის სანიტარული კრიზისის პირობებში, ინსტრუმენტების წყება წევრი სახელმწიფოებისათვის. გვ. 3. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://rm.coe.int/sg-covid-crisis-toolkit-geo-/16809e380e>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].

სასლეობაზე და წარმოადგენს საფრთხეს საზოგადოებრივი სიცოცხლისათვის. 1969 წელს ევროპულმა სასამართლომ სახელმწიფოთაშორისო საქმეში საბერძნეთის სახელმწიფოს წინააღმდეგ გამოავლინა 4 განსხვავებული ელემენტი, რომლის არსებობაც აუცილებელია, რათა ერისთვის საფრთხე საგანგებო მდგომარეობად დაკვალიფიცირდეს. ესენია:

- საგანგებო მდგომარეობა უნდა იყოს ნადვილი და იმწუთიერი;
- მისი შედეგები გავლენას უნდა ახდენდეს მთელ ერზე;
- საფრთხე უნდა ექმნებოდეს საზოგადოებრივი სიცოცხლის გაგრძელებას;
- კრიზისი ან საშიშროება უნდა იყოს განსაკუთრებული იმ მხრივ, რომ ჩვეულებრივი ღონისძიებები ან შეზღუდვები, რომლებიც დაშვებულია კონვენციით საზოგადოებრივი უსაფრთხოების შესანარჩუნებლად, ჯანმრთელობისა და მართლწესრიგისათვის ნათლად შეუფერებელი უნდა იყოს.¹¹

საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებასთან დაკავშირებით თითქმის მსგავსი მითითება გააკეთა ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კომისიამ, რომელმაც განსაზღვრა ის მახასიათებლები, რომელიც სახეზე უნდა იყოს, რომ სიტუაცია საგანგებო მდგომარეობად ჩაითვალოს.

- საფრთხე უნდა იყოს რეალური და

გარდაუვალი;

- მისმა შედეგებმა შეიძლება მთელ ერზე მოახდინოს გავლენა;
- ორგანიზებულ საზოგადოებრივ ცხოვრებას საფრთხე უნდა ექმნებოდეს;
- კრიზისი და საფრთხე უნდა იყოს განსაკუთრებული ხასიათის, გულისხმობს, რომ უსაფრთხოების, ჯანმრთელობისა და საზოგადოებრივი მართლწესრიგის დაცვის მიზნით ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით ნებადართული ჩვეულებრივი ზომები ან შეზღუდვები არ არის საკმარისი.¹²

აქედან ცხადი ხდება, რომ საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადება ვერ აკმაყოფილებს საერთაშორისო სტანდარტს, ამიტომ საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადება უნდა მივიჩნიოთ უფრო მეტად ემოციურ მოვლენად, რაც შექმნა კოვიდის პანდემიად გამოცხადებამ.

სანამ საქართველოში საგანგებო მდგომარეობა გამოცხადდებოდა, „სახელმწიფომ პრევენციის მიზნით ზომების მიღება ჯერ კიდევ 2020 წლის 28 იანვარს დაიწყო, როდესაც 164-ე განკარგულებით დაამტკიცა „საქართველოში ახალი კორონავირუსის შესაძლო გავრცელების აღკვეთის ღონისძიებებისა და ახალი კორონავირუსით გამოწვეული დაავადების შემთხვევებზე ოპერატიული რეაქციების გეგმა“.¹³

11 ზოიძე, ბ. და ხუციშვილი, ქ., 2004. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი. თბილისი: გვ. 362-363. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <http://oldtbatappeal.court.ge/upload/r_854.pdf> [წვდომის თარიღი 4 აპრილი 2022].

12 ევროპული კომისია სამართლის მეშვეობით დემოკრატიის დასაცავად (ვენეციის კომისია) საგანგებო მდგომარეობის შესახებ ვენეციის კომისიის მოსაზრებებისა და ანგარიშების კრებული. 2020. სტრასბურგი. გვ. 8. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://rm.coe.int/compilation-venice-commission-covid19-geo-2/16809e6513>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].

13 სამხარაძე, თ. და გერლიანი, თ., 2020. საგანგებო მდგომარეობის სამართლებრივი და პოლიტიკური შინაარსი-არსებული გამოცდილების ანალიზი (ანალიტიკური დოკუმენტი). ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC). თბილისი: გვ. 10. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://socialjustice.org.ge/ka/products/sagangebo-mdgomareobis-samartlebrivi-da-politikuri-shinaarsi-arsebuli-gamotsdilebis-analizi>> [წვდომის თარიღი 1 მარტი 2022].

მთავრობის 164-ე დადგენილებით,¹⁴ პრაქტიკულად ყველა ის ღონისძიება იქნა განხორციელებული, რასაც ქვეყნები ახორციელებენ საგანგებო მდგომარეობის დროს. ამავ ბრძანებით მოხდა ადამიანის უფლებათა შეზღუდვა, რისი უფლებაც მთავრობას არ ჰქონდა. „ამ ოპერატიული გეგმის შესაბამისად მთავრობის მხრიდან გატარდა გარკვეული ღონისძიებები, ნაწილმა კი ადამიანის უფლებებზე იქონია გავლენა.

- დაწესდა სავალდებულო იზოლაცია იმ პირების მიმართ, რომლებიც საქართველოში შემოვიდნენ მაღალი რისკის ქვეყნიდან. მოგვიანებით ეს წესი გავრცელდა ყველა სხვა ქვეყნიდან შემოსულ პირებზე;
- შეჩერდა საერთაშორისო საჰაერო ფრენები და საერთაშორისო საავტომობილო მიმოსვლა;
- შეჩერდა საგანმანათლებლო პროცესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებში;
- შემოღებულ იქნა განსაკუთრებული რეჟიმი საქართველოს პენიტენციურ დაწესებულებებში;
- შეჩერდა მგზავრთა გადაყვანა M2 კატეგორიის ავტობუსებით მუნიციპალიტეტების ადმინისტრაციულ საზღვრებში.

საქართველოს მთავრობის მიერ გამოქვეყნებული ანგარიშის მიხედვით, ღონისძიებები, რომლებიც ამ პერიოდში (საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებამდე) გატარდა, იყო სარეკომენდაციო ხასიათისა. ამ ღონისძიებებს შორის მართლაც იყო რეკომენდაციები, კერძოდ: გაუქმებულიყო თავყრი-

ლობებთან დაკავშირებული ღონისძიებები, პირებს თავი შეეკავებინათ მაღალი რისკის ქვეყნებში მოგზაურობისაგან, გადაღებულიყო დახურულ სივრცეში კულტურული და სპორტული ღონისძიებების გამართვა, ასევე იყო რეკომენდაციები, რომ პირებს თავი შეეკავებინათ უცხოეთში სამუშაო და სასწავლო ვიზიტებისაგან და 70 წლისა და მეტი ასაკის ადამიანები დარჩენილიყვნენ სახლში“.¹⁵ უცანაურია, როდესაც არ არის გამოცხადებული საგანგებო მდგომარეობა და მთავრობა დადგენილებით ახდენს ადამიანის უფლებათა შეზღუდვას. საქართველოს კონსტიტუცია ითვალისწინებს ადამიანის უფლებათა შეზღუდვას ჩვეულებრივი მდგომარეობის დროსაც, მაგრამ მხოლოდ კანონის საფუძველზე. ამ შემთხვევაში აღმასრულებელ ხელისუფლებას არ უხელმძღვანელია კანონით და მეორეც, ადამიანის უფლებათა შეზღუდვას კონსტიტუცია ითვალისწინებს საგანგებო მდგომარეობის დროს და ისიც მხოლოდ პრეზიდენტის დეკრეტის საფუძველზე. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ის ძირითადი საკანონმდებლო ჩარჩო, რასაც აღმასრულებელი ხელისუფლება უნდა დაყრდნობოდა, იყო: „საქართველოს კანონი სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“, რადგან ეპიდემიური და პანდემიური სიტუაციების მართვას ეს კანონი უზრუნველყოფს. „საქართველოს კანონი საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“ მუხლი მე-12 პირდაპირ მიუთითებს, რომ საზოგადოებრივი ჯანმრთელობისათვის განსაკუთრებით საშიში ეპიდემია და პანდემია განეკუთვნება საგანგებო სიტუაციას, რომლის მართვა ხორციელდება

14 საქართველოს მთავრობის განკარგულება N164. 2020 წლის 28 იანვარი. თბილისი: [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4821121?publication=98>> [წვდომის თარიღი 3 მარტი 2022].

15 კორკელია, გ., 2021. ადამიანის უფლებათა შეზღუდვები საქართველოში პანდემიის დროს, ადამიანის უფლებათა დაცვა და კოვიდ-19-ის პანდემია. სტატიათა კრებული. თბილისი: გვ. 45-48. <<http://ewmi-prolog.org/images/files/1230Emergency-Final-02.06.21..pdf>> [წვდომის თარიღი 2 მარტი 2022].

„სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად.¹⁶ რაც შეეხება ფართო უფლებამოსილების დელეგირებას საქართველოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს, თუმცა ჩვენ ვნახეთ, რომ მთავრობას მიენიჭა ფართო უფლებამოსილება, რაც განდა დავის საგანი საკონსტიტუციო სასამართლოში.¹⁷ ამ გადაწყვეტილებით სასამართლომ აღნიშნა, რომ მართალია „საკითხის კანონით დარეგულირება ქმნის სტაბილურობის უფრო მაღალ გარანტიებს, თუმცა ზოგიერთი საკითხის გადაწყვეტა საჭიროებს უფრო მოქნილ მექანიზმს. ამ თვალსაზრისით, უფლებამოსილების დელეგირება აღმასრულებელ ხელისუფლებაზე ხელს უწყობს მარტივ ნორმატიულ ცვლილებებს იმ სფეროებში, რომლებიც მოითხოვს ხშირ მოდიფიკაციას, რეგულირების მეცვლილ გარემოებებზე მორგებას გამარტივებული პროცედურების მეშვეობით“.¹⁸ ამის შემდეგ მთავრობამ 23 მარტისთვის მიიღო N180-ე¹⁹ და N181-ე²⁰ დადგენილებები. ამ დადგენილებით და-

წესდა მთელი რიგი შეზღუდვები. საინტერესოა, რომ N181-ე დადგენილების მე-6 მუხლი უფლებას აძლევდა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრს განესაზღვრა იზოლაციისა და კარანტინის წესების დადგენის უფლებამოსილება.²¹ „რაც შეეხება 2020 წლის 22 მაისს, საქართველოს პარლამენტმა მხარი დაუჭირა საქართველოს პარლამენტში „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანას. ამ ცვლილებების მიზანი იყო მთავრობას უფლება მისცემოდა საგანგებო მდგომარეობის გარეშე შემზღუდველი ღონისძიებების გატარების. საქართველოს მთავრობის „იზოლაციისა და კარანტინის წესების დამტკიცების შესახებ“ 2020 წლის 23 მაისის N322-ე დადგენილებაში, ნოემბერის თვეში, ცვლილება განხორციელდა, რომლის საფუძველზე დიდ ქალაქებში: თბილისში, ბათუმში, ქუთაისში, რუსთავში, ზუგდიდში, გორსა და ფოთში

- 16 საქართველოს კანონი სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2363013?publication=10>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].
- 17 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2021 წლის 11 თებერვლის გადაწყვეტილება. (საქმე N1/1505,1515,1516,1529). [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=10658>> [წვდომის თარიღი 3 აპრილი 2022].
- 18 სამხარაძე, თ., 2021. პანდემია და შესუსტებული კონსტიტუციური კონტროლი – საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების კრიტიკული შეფასება. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://socialjustice.org.ge/ka/products/pandemia-da-she-sustebuli-konstitutsiuri-kontroli-sakonstitutsio-sasamartlos-gadatsqvetelebis-kritikuli-shefase-ba>> [წვდომის თარიღი 4 აპრილი 2022].
- 19 საქართველოს მთავრობის დადგენილება N180. 2020 წლის 23 მარტი. თბილისი: [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4830641?publication=0>> [წვდომის თარიღია 3 მარტი 2022].
- 20 საქართველოს მთავრობის დადგენილება N181. 2020 წლის 23 მარტი. თბილისი: [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4830610?publication=0>> [წვდომის თარიღი 2 მარტი 2022].
- 21 სამხარაძე, თ. და გერლიანი, თ., 2020. საგანგებო მდგომარეობის სამართლებრივი და პოლიტიკური შინაარსი – არსებული გამოცდილების ანალიზი (ანალიტიკური დოკუმენტი). ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი EMC .თბილისი: გვ. 16. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://socialjustice.org.ge/ka/products/sagangebo-mdgomareobis-samartlebrivi-da-politikuri-shinaarsi-arsebuli-gamotsdilebis-analizi>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].

22:00 საათიდან დილის 5:00 საათამდე პირთა გადაადგილება (როგორც ქვეითად, ასევე სანტრანსპორტო საშუალებებით) და საჯარო სივრცეში ყოფნა შეიზღუდა, ამასთან, აღნიშნული შეზღუდვა გავრცელდა წინასწარჩვენო პროცესებზე²². როგორ დავინახეთ, საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების დროს ეპიდემიური და პანდემიური სიტუაციების მართვა უნდა წარმართულიყო „საქართველოს კანონით სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“, თუმცა პანდემიური სიტუაციის მართვის მიზნით გამოცხადებულ იქნა საგანგებო მდგომარეობა. თუ გადავხედავთ „საქართველოს კანონს სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“ ის ნამდვილად ვერ იქნებოდა ეფექტური პანდემიური სიტუაციების მართვის თვალსაზრისით, რამეთუ ის არ ითვალისწინებს მსგავსი შემთხვევების დეტალურ მოწესრიგებას. ეს კანონი შეიძლება ითქვას მხოლოდ სახანძრო უსაფრთხოებას უთმობს განსაკუთრებულ ყურადღებას, ხოლო პანდემიასთან და საშიშ ინფექციურ დაავადებებზე ზოგადად საუბრობს. ეს კანონი არ ითვალისწინებს ადამიანის უფლებათა იმ შესაძლო შეზღუდვებს, რომლის საჭიროებაც ყოველთვის წარმოიშვება პანდემიური ან ეპიდემიური სიტუაციების დროს. ამიტომ აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ იხელმძღვანელა საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებით, (აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ არც „საქართველოს კანონი საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“ ითვალისწინებს პანდემიური და ეპიდემიური სიტუაციების დეტალურ მოწესრიგებას, ეს კანონი 1997 წელს იქნა მიღებული და ამის შემდგომ მას არანაერი ცვლილება არ განუცდია.) მოუწესრიგებელი საკონმდებლო ბაზის არსებობას ადასტურებს უფლებემოსილებათა ფართოდ დელეგირება აღმასრულებელ

ხელისუფლებაზე, ასევე აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ მიღებული დადგენილებების ძალიან ვრცელი ჩამონათვალი. რა თქმა უნდა, გატარებულ ღონისძიებათა მთავარი მიზანი იყო ინფექციის გავრცელების შეკავება და საზოგადოებრივი წესრიგის დროული აღდგენა. მიუხედავად ამისა, გატარებული ღონისძიებებისა საქართველოში გარდაცვლილთა რაოდენობა ბევრად აჭარბებს სხვა ქვეყნების მონაცემებს, რომელთაც არ გამოუცხადებიათ საგანგებო მდგომარეობა ან გამოაცხადეს მცირე ხნით, ან იხელმძღვანელეს ჩვეულებრივი დებულებებით.

მსოფლიოს თითქმის ყველა დემოკრატიული ქვეყნების კონსტიტუცია ითვალისწინებს საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებას. პანდემიის გამო წარმოქმნილ გამოწვევებთან გამკლავების მიზნით, ევროპის ქვეყნებმა სხვადასხვა ღონისძიებას მიმართეს და მათ შორის საგანგებო მდგომარეობა გამოაცხადეს. „ევროპის ქვეყნებიდან 2020 წლის იანვარ-მარტში საგანგებო მდგომარეობა გამოცხადდა ევროპის კავშირის წევრ 9 ქვეყანაში: ბულგარეთში, ჩეხეთში, ფინეთში, ესტონეთში, უნგრეთში, ლუქსემბურგში, პორტუგალიაში, რუმინეთსა და ესპანეთში; 2 ქვეყანაში (ბულგარეთი, პორტუგალია) საგანგებო მდგომარეობა გამოაცხადა პარლამენტმა, ხოლო 7 ქვეყანაში (ჩეხეთი, ესტონეთი, ფინეთი, უნგრეთი, ლუქსემბურგი, რუმინეთი, ესპანეთი) საგანგებო მდგომარეობა გამოაცხადა მთავრობამ. სხვა 5-მა სახელმწიფომ (საფრანგეთი, გერმანია, იტალია, ლატვია და სლოვაკეთი) საგანგებო მდგომარეობა ორდინარული კანონმდებლობის საფუძველზე გამოაცხადა; 14 სახელმწიფოს (ავსტრია, ბელგია, ხორვატია, კვიპროსი, დანია, საბერძნეთი, ირლანდია, ლიეტუვა, მალტა, ნიდერლანდი,

22 კაკუბავა, გ., 2020. დემოკრატია და ადამიანის უფლებები პანდემიისა და საგანგებო მდგომარეობის პირობებში. გვ. 6-7. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <https://cdn2.ipn.ge/media/documents/demokratia_uflebebi_pandemia-geo-ff.pdf> [წვდომის თარიღი 3 მარტი 2022].

პოლონეთი, სლოვენია, შვედეთი და დიდი ბრიტანეთი) კი კოვიდ-19-ის დროს დე იურე საგანგებო მდგომარეობა არ გამოუცხადებია. კოვიდ-19-ის კრიზისის დასაძლევად ევროკავშირის თითქმის ყველა წევრმა ქვეყანამ გაატარა დროებითი (ე.ი. დროში შეზღუდული) საგანგებო ღონისძიებები (ავსტრია, ბელგია, ბულგარეთი, კვიპროსი, ჩეხეთი, დანია, ესტონეთი, ფინეთი, საფრანგეთი, გერმანია, საბერძნეთი, უნგრეთი, იტალია, ირლანდია, ლატვია, ლიეტუვა, ლუქსემბურგი, მალტა, ნიდერლანდი, პოლონეთი, პორტუგალია, რუმინეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, ესპანეთი და შვედეთი), ძირითადად, ორდინარული კანონმდებლობის საფუძველზე. ზოგადად, პირველ ეტაპზე საგანგებო ღონისძიებები შემოღებულ იქნა 15 დღიდან დაახლოებით ერთ თვემდე ვადით ევროკავშირის ყველა წევრ სახელმწიფოში და შემდეგ ერთხელ მაინც განახლდა. ევროკავშირის მხოლოდ რამდენიმე წევრმა ქვეყანამ არ დაადგინა ვადა საგანგებო მდგომარეობისთვის (ხორვატია, უნგრეთი). ვენეციის კომისია რეკომენდაციას იძლევა, რომ საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადება ან შეზღუდვები, რომლებსაც არ აქვთ კონკრეტული ვადა, მათ შორის რომელთა შეჩერებაც განსაკუთრებული ვითარების დაძლევაზეა დამოკიდებული, არ უნდა ჩაითვალოს კანონიერად, თუ არ ხდება სიტუაციის რეგულარული გადახედვა.²³

საქართველოს რაც შეეხება განსხვავებით სხვა ქვეყნებისგან 2020 წლის 21 მარტს გამოცხადებული საგანგებო მდგომარეობის დროს ადამიანის უფლებიდან გადახვევა შეატყობინა ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს²⁴ საქართველომ ეს გადახვევა გაახანგრძლივა 22 მაისამდე. 2020 წლის 25 მაისს კი საქართველოს ხელისუფლებამ შეატყობინა ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს, რომ საქართველოში დასრულდა საგანგებო მდგომარეობა, თუმცა საქართველოს პარლამენტმა მიიღო „საგანგებო მდგომარეობის მარეგულირებელი სპეციალური კანონმდებლობა“. ამავ შემთხვევაში მიუთითებდა, რომ 2020 წლის 15 ივლისამდე ახანგრძლივებს გადახვევებს კონვენციის მე-5, მე-6, მე-8, მე-11 მუხლებიდან, კონვენციის პირველი ოქმის 1-ელი და მე-2 მუხლებიდან, კონვენციის მე-4 ოქმის მე-2 მუხლიდან.²⁵ 2020 წლის 15 ივლისს საქართველოს მთავრობამ კიდევ ერთხელ შეატყობინა ევროპის საბჭოს, რომ ის ახანგრძლივებს გადახვევას 2021 წლის 1 იანვრამდე.²⁶ მოლოდინამ გადახვევის შესახებ 2020 წლის 18 მარტს შეატყობინა ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს და 2020 წლის 19 მაისს უკან გამოიხმო გადახვევა. რუმინეთის შემთხვევაში შეტყობინება გაკეთდა 2020 წლის 18 მარტს და 2020 წლის 15 მაისს უკან გამოიხმო.²⁶ ლატვიამ 2020 წლის 15 მარტს გაგზავნა შეტყობინება, ხოლო

23 ნაკაშიძე, მ., 2021. ადამიანის თავისუფლების შეზღუდვა კოვიდ-19-ის პანდემიის პირობებში: ევროპული სტანდარტები და საქართველოს კანონმდებლობა. ადამიანის უფლებათა დაცვა და კოვიდ-19-ის პანდემია. სტატიათა კრებული. თბილისი: [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<http://ewmi-prolog.org/images/files/1230Emergency-Final-02.06.21.pdf>> [წვდომის თარიღი 2 მარტი 2022].

24 საქართველოს მუდმივი წარმომადგენლის ვერბალური ნოტა ევროპის საბჭოში. 2020 წლის 21 მარტი. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://rm.coe.int/16809cff20>> [წვდომის თარიღი 3 მარტი 2022].

25 კორკელია, კ., 2020-2021. ადამიანის უფლებათა შეზღუდვები საქართველოში Covid-19 პანდემიის დროს: მიღებული გამოცდილება და რეკომენდაციები. გვ. 40. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <https://georgia.un.org/sites/default/files/2021-06/LongVersion_GEO_WEB.pdf> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].

26 იქვე. გვ. 42.

2020 წლის 14 მაისს უკან გამოიხმო.²⁷ სერბეთმა 2020 წლის 6 აპრილს გააგზავნა შეტყობინება და უკან გამოიხმო 2020 წლის 9 ოქტომბერს.²⁸ მოკლედ რომ ვთქვათ, ევროპული კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოების შემთხვევაში, 47-იდან 10-მა სახელმწიფომ, ხოლო საერთაშორისო პაქტის მონაწილე სახელმწიფოების შემთხვევაში, 20-მა სახელმწიფომ 173-იდან წარუდგინეს შეტყობინებები შესაბამის საერთაშორისო ორგანიზაციებს ადამიანის უფლებათა ვალდებულებებიდან გადახვევის შესახებ.²⁹

საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის მარეგულირებელი ნორმები „ქმნიან მნიშვნელოვან სამართლებრივ გარანტიებს მოსახლეობის უსაფრთხოების დასაცავად, რაც არის პირდაპირ დაკავშირებული ადამიანის ძირითად უფლებებთან. განსაკუთრებით საშიში გადამდები თუ არაგადამდები დაავადებების შესაკავებლად ეფექტური კანონმდებლობის არსებობა ერთ-ერთ მნიშვნელოვან იარაღს წარმოადგენს მსგავსი შემთხვევების წინააღმდეგ ბრძოლისათვის. ჯერ კიდევ 1918 წლის გრიპის პანდემიის დროს ნათელი გახდა, რომ ეპიდემიასთან საბრძოლველად საჭირო იყო საგანმანათლებლო დაწესებულებების დროებით დახურვა, საზოგადოებრივი და მასობრივი შეკრებების აკრძალვა, სამეწარმეო საქმიანობის შეზღუდვა. სწორედ აქედან გამომდინარე Covid-19 პანდემიის გავლენის შემცირების მიზნით მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში შემზღუდავი ღონისძიებები ამოქმედდა“.³⁰ რაც შეეხება ავსტრიას, აქ „ეპიდემიის შესახებ“ კანონი 1950 წელს მიიღეს. ამ კანონში დეტალურადაა განსაზღვრული პრევენცი-

სა და მართვის პროცესი, გრიპისა თუ სხვა ვირუსების. ამ კანონით შეიძლება განხორციელდეს იზოლაცია და საკარანტინე ღონისძიებები. ეს კანონი იძლევა საშუალებას შეკრების შეზღუდვის. ასევე შესაძლებელია დაწესდეს სოციალური დისტანციის დაცვა და სხვა დამცავი მექანიზმები. ამავე კანონით ოლქის ადმინისტრაციულ ორგანოს შეუძლია შეზღუდოს საგანმანათლებლო დაწესებულება, სრულად ან ნაწილობრივ. ავსტრიის პარლამენტმა ვირუსის პრევენციის პროცესში 18 ახალი საკანონმდებლო აქტი მიიღო.³¹ გერმანიის შემთხვევაში არსებობს „ინფექციის დაცვის“ ფედერალური კანონი. „ინფექციის დაცვის ფედერალური კანონის 28-ე პარაგრაფი ითვალისწინებს ინფიცირებული თუ საეჭვო პირების მიმართ აუცილებელი დამცავი ზომების მიღებას, რაც გადამდები დაავადებების პრევენციისთვის არის მნიშვნელოვანი. უფლებამოსილ ორგანოს შეუძლია შეზღუდოს ადამიანების გადაადგილების თავისუფლება, კრძოლ, აკრძალოს კონკრეტულ ობიექტებში ან საზოგადოებრივ სივრცეებში შესვლა, ასევე, საჭიროების შემთხვევაში შეზღუდოს შეკრება, რაც შეიძლება გამოიხატოს მასობრივი შეხვედრების და სხვა სოციალური ღონისძიებების დროებით აკრძალვაში. მსგავსი ღონისძიებების გამოყენების შემთხვევაში შესაძლებელია მოხდეს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების შეზღუდვა, ასევე მიმოსვლის თავისუფლების და შეკრების თავისუფლების შეზღუდვა.“³² მსგავსი კანონი არსებობს შვეიცარიაში, ეს არის ფედერალური კანონი „გადამდები დაავადებების წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“, რომელიც

27 იქვე. გვ. 41.

28 იქვე. გვ. 43.

29 იქვე. გვ. 44.

30 ლოლაძე, ბ., და სხვები., 2020. დემოკრატია და ადამიანის უფლებები პანდემიის და საგანგებო მდგომარეობის პირობებში. გვ. 204-205. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://drive.google.com/file/d/1fH07nnMVW-481s81AUAd0kSskOjunBo4/view>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].

31 იქვე. გვ. 205-206.

32 იქვე. გვ. 206.

მიღებულ იქნა 2012 წლის 28 სექტემბერს. ეს კანონიც ითვალისწინებს ადამიანის უფლებათა შეზღუდვებს, როგორცაა მასობრივი შეკრების აკრძალვა ან შეზღუდვა. სკოლების დახურვის, საჯარო დაწესებულებებისათვის და კერძო კომპანიებისთვის რეგულაციების დაწესებას.³³ როგორც მოყვანილი მაგალითებიდან დავინახეთ, არსებული ქვეყნების უმრავლესობას აქვს მოწერიგებული კანონმდებლობა, რომლებიც უზრუნველყოფენ პანდემიური და ეპიდემიური სიტუაციების მართვას საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების გარეშე ორდინალური კანონმდებლობის შესაბამისად. ევროპული ქვეყნების უმეტესობამ თავი აარიდა საგანგებო მდგომარეობის გახანგრძლივებას ხანგრძლივი ვადით ან მის გამოცხადებას.

როგორც დავინახეთ კოვიდ პანდემიამ ნამდვილად თითქმის მთელი მსოფლიო დააყენა გამოწვევების წინაშე ისე, რომ მსოფლიოს ქვეყნების კანონმდებლობა არ იყო მზად მსგავსი გამოწვევების წინააღმდეგ საბრძოლველად. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნების უმეტესობას ჰქონდა გამოცდილება სხვადასხვა ინფექციებთან ბრძოლის და შესაბამისი კანონმდებლობაც, მაინც გაჭირდა აღნიშნული პანდემიის მართვა მისი მასშტაბებიდან გამომდინარე. გარკვეული ცვლილებები განხორციელებულ და შეტანილ იქნა ეროვნულ კანონმდებლობებში. ევროპის ქვეყნების უმეტესობამ მცირე ხნით გამოაცხადა საგანგებო მდგომარეობა, შემდგომ კი იხელმძღვანელეს ჩვეულებრივი კანონმდებლობით. არსებულმა კოვიდ პანდემიამ გამოავლინა მრავალი პრობლემა საქართველოს ეროვნულ კანონმდებლო-

ბაში ეს შეეხება მოუწესრიგებელ საგანგებო ღებულებებს, რომლის დროსაც ქვეყანამ ვერ მოახერხა ეხელმძღვანელა „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს კანონით და შეიძლება ითქვას, ქვეყანა იძულებული გარდა ესარგებლა საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებით. ის, რომ „მოსახლეობის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა და უსაფრთხოების დაცვა მნიშვნელოვანი საჯარო ინტერესია, რის გამოც საგანგებო მდგომარეობის არსებობის პირობებში, შესაძლებელია ზოგიერთი უფლებებისა და თავისუფლებების შეზღუდვა ან შეჩერება და ხელისუფლების სხვადასხვა შტოს შორის განაწილებული ფუნქციების ცვლილება, აღმასრულებელი ხელისუფლების გაზრდის ხარჯზე, თუმცა გასათვალისწინებელია, რომ აღმასრულებელი ხელისუფლების ხელში უფლებამოსილებისა და ძალაუფლების კონცენტრაციამ ადამიანის უფლებათა გაუმართლებელი შეზღუდვისა და თვითნებობის რისკი შეიძლება გაზარდოს. დაუშვებელია, პანდემიასთან ბრძოლის გამართლება კანონის უზენაესობისა და დემოკრატიული ინსტიტუტების ხელყოფის ხარჯზე. პანდემიით გამოწვეული კრიზისი საფრთხე არა მარტო მოსახლეობის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას, არამედ დემოკრატიული საზოგადოების არსებობისთვის აუცილებელ სხვა სიკეთებსა და ღირებულებებს უქმნის. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებასთან, ხანგრძლივობასთან და ფარგლებთან დაკავშირებით, როგორც ადგილობრივი კანონმდებლობის, ასევე საერთაშორისო სტანდარტების განუხრელი დაცვა“.³⁴ ეპიდემიური სიტუაციების მართვა და მისი მოწესრიგება კონსტიტუცი-

33 იქვე. გვ. 209-210.

34 საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველო. 2020. Covid-19 ინფექციის გამოწვევის მართვა ხელისუფლების ქმედების შეფასების ანგარიში. თბილისი: გვ. 4. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://transparency.ge/sites/default/files/sagangebo_mdgomareoba_-_covid_19_2.pdf> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].

ით, რაზეც ყურადღებას ასევე ამახვილებს ვენეციის კომისიაც,³⁵ აუცილებელია, რათა უზრუნველყოფილი იყოს ადამიანის უფლებათა დაცვის მაღალი სტანდარტი.

დასკვნა

დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ არ შეიძლება მოხდეს პანდემიური სიტუაციების იმაზე მეტად შეფასება, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს საჭიროზე მეტად ჩარევა ადამიანის უფლებებში. სამართლით მისი მართვისა და მოწესრიგების არსი სწორედ რომ ასეთი მდგომარეობების დროს ადამიანის უფლებათა დაცვაა, ამიტომ ყველა ღონისძიება უნდა დაემორჩილოს სამართლებრივ მოწესრიგებას და საზოგადოებრივ სიკეთეთა ბალანსის დაცვას. საკითხები, რომლებიც გამოვლინდა კოვიდ პანდემიის მართვასთან დაკავშირებით, ძალიან ფართოა და მოითხოვს დეტალურ შესწავლას, თუმცა წარმოდგენილი მასალების მიხედვით გარკვეული წარმოდგენა გვექმნება კოვიდ პანდემიის სამართლებრივ რეგულირებასთან დაკავშირებით. სწორედ, რომ მოწესრიგებული საკანონმდებლო ბაზა უზრუნველყოფს საგანგებო მდგომარეობის სწორად რეგულირებას და ქვეყნის დაბრუნებას ნორმალური ცხოვრების რეჟიმში. კოვიდ პანდემიის პირობებში ხელისუფლების მოქმედება შეიძლება ოპერატიულობის თვალსაზრისით დადებითად შეფასდეს, მაგრამ არასრულყოფილი და არასისტემური, მოუწესრიგებელი საკანონმდებლო ბაზის გამო მივიღეთ საგანგებო მდგომარეობის ქოტური გამოცხადება. ამიტომ სასურველია შემდგომ საკითხებზე ყურადღების გამახვილება:

- საგანგებო მდგომარეობა პანდემიის პირობებში უნდა წარმატულიყო საქართველოს კანონით „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“, მაგრამ ეს კანონი ვერ აკმაყოფილებს ეპიდემიისა და პანდემიის დროს ეფექტური მართვის მოთხოვნებს და დეტალურად არ ჩამოთვლის საგანგებო მდგომარეობის სახეებს, ასევე არ ითვალისწინებს კონკრეტულ გასატარებელ ღონისძიებათა ჩამონათვალს, ასევე საუბარი არ არის ადამიანის უფლებათა შეზღუდვებზე, რომლის შეზღუდვის აუცილებლობა ყოველთვის დგება მსგავს სიტუაციებში;
- პრობლემურია განსხვავების დადგენა საგანგებო სიტუაციასა და საგანგებო მდგომარეობას შორის, რაც მნიშვნელოვანია, რათა მინიმუმამდე იქნეს შემცირებული საგანგებო მდგომარეობის გამოყენება და ასეთი მაღალი სტანდარტით ადამიანის უფლებათა შეზღუდვის აუცილებლობა, მაშინ როცა არსებული ვითარების მართვა შესაძლებელი იქნებოდა პროპორციული და ნაკლებად მზღუდავი ძალის გამოყენებით;
- სასურველია თუკი მოხდება ქვეყანაში 3 მდგომარეობის დელეგირება: ჩვეულებრივ მდგომარეობად, საგანგებო სიტუაციად და საგანგებო მდგომარეობად და მათ შორის საზღვრები მკვეთრად უნდა იყოს ხაზგასმული;
- ცვლილებების განხორციელებაა საჭირო კანონში საგანგებო მდგომარეობის შესახებ, რამეთუ ეს კანონი 1997 წელს იქნა მიღებული და მის მერე არსებითი ცვლილებები მასში არ შესუ-

35 ევროპული კომისია სამართლის მეშვეობით დემოკრატიის დასაცავად (ვენეციის კომისია) საგანგებო მდგომარეობის შესახებ ვენეციის კომისიის მოსაზრებებისა და ანგარიშების კრებული, სტრასბურგი. 2020. გვ. 4. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://rm.coe.int/compilation-venice-commission-covid19-geo-2/16809e6513>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].

ლა და მისი განახლება, დეტალური რეგულირების მექანიზმების გაწერა აუცილებელია. სწორედ გაუმართავმა საკანონმდებლო ბაზის არსებობამ, საგანგებო მდგომარეობისთვის არასაკმარისად განსაზღვრულმა და არამკაფიო, კონკრეტული რეგულაციების არარსებობამ განაპირობა მთავრობის მხრიდან უფლებამოსილების ჭარბად გამოყენება. ეს ქმედება არღვევს ისედაც გაზრდილ აღმასრულებელი ხელისუფლების სასარგებლოდ ძალთა ბალანს;

- მნიშვნელოვანია კანონით განისაზღვროს უფლებამოსილების დელე-

გირების საზღვრები პრეზიდენტის მხრიდან მთავრობაზე, რათა თვითნებურ ჩარევას ადგილი არ ჰქონდეს ადამიანის უფლებებში;

- სასურველია კანონით განისაზღვროს და არა პრეზიდენტის დეკრეტით სისხლის სამართლისა და ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის დაკისრება, გათვალისწინებული იქნეს ეკონომიკური და სოციალური მდგომარეობა საქართველოს მოსახლეობის, რათა ის არ იყოს არაპროპორციული და არ არღვევდეს სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპებს.

ბიბლიოგრაფია:

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Covid-19-ის ყველა სიახლე: მარტი-2020/ არქივი. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://civil.ge/ka/archives/349237>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].
2. ევროპული კომისია სამართლის მეშვეობით დემოკრატიის დასაცავად (ვენეციის კომისია) საგანგებო მდგომარეობის შესახებ ვენეციის კომისიის მოსაზრებებისა და ანგარიშების კრებული. 2020. სტრასბურგი. გვ. 4. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://rm.coe.int/compilation-venice-commission-covid19-geo-2/16809e6513>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].
3. ზოიძე, ბ. და ხუციშვილი, ქ., 2004. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრევენციული სამართალი. თბილისი: გვ. 362-363. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <http://oldtbappeal.court.ge/upload/r_854.pdf> [წვდომის თარიღი 4 აპრილი 2022].
4. კაკუბავა, გ., 2020. დემოკრატია და ადამიანის უფლებები პანდემიისა და საგანგებო მდგომარეობის პირობებში. გვ. 6-7. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <https://cdn2.ipn.ge/media/documents/demokratia_ufllebebi_pandemia-geo-ff.pdf> [წვდომის თარიღი 3 მარტი 2022].
5. კაპანაძე, მ., 2021. პანდემიასთან ბრძოლის მიზნით საქართველოში დაწესებული პასუხისმგებლობის კონსტიტუციურობა, ადამიანის უფლებათა დაცვა და კოვიდ-19-ის პანდემია. სტატიათა კრებული. თბილისი: გვ. 21-26. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<http://ewmi-prolog.org/images/files/1230Emergency-Final-02.06.21..pdf>> [წვდომის თარიღი 3 მარტი 2022].
6. კორკელია, კ., 2020-2021. ადამიანის უფლებათა შეზღუდვები საქართველოში Covid-19 პანდემიის დროს: მიღებული გამოცდილება და რეკომენდაციები. გვ. 40. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <https://georgia.un.org/sites/default/files/2021-06/LongVersion_GEO_WEB.pdf> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].
7. კორკელია, კ., 2021. ადამიანის უფლებათა შეზღუდვები საქართველოში პანდემიის დროს, ადამიანის უფლებათა დაცვა და კოვიდ-19-ის პანდემია. სტატიათა კრებული. თბილისი: გვ. 45-48. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<http://ewmi-prolog.org/images/files/1230Emergency-Final-02.06.21..pdf>> [წვდომის თარიღი 2 მარტი 2022].
8. ლოლაძე, ბ., და სხვები., 2020. დემოკ-

- რატია და ადამიანის უფლებები პანდემიის და საგანგებო მდგომარეობის პირობებში. გვ. 204-205. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://drive.google.com/file/d/1fH07nnMVW-481s81AUAd0kSskOjunBo4/view>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].
9. ნაკაშიძე, მ., 2021. ადამიანის თავისუფლების შეზღუდვა კოვიდ-19-ის პანდემიის პირობებში: ევროპული სტანდარტები და საქართველოს კანონმდებლობა. ადამიანის უფლებათა დაცვა და კოვიდ-19-ის პანდემია. სტატიათა კრებული. თბილისი: [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<http://ewmi-prolog.org/images/files/1230Emergency-Final-02.06.21..pdf>> [წვდომის თარიღი 2 მარტი 2022].
 10. რას ნიშნავს პანდემია და იცვლება თუ არა რამე მისი გამოცხადებით? 2020. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://tabula.ge/ge/news/641650-ras-nishnavs-pandemia-itsvleba-tu-ara-rame-misi>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].
 11. საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველო. 2020. Covid-19 ინფექციის გამომწვევის მართვა ხელისუფლების ქმედების შეფასების ანგარიში. თბილისი: გვ. 4. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://transparency.ge/sites/default/files/sagangebo_mdgomareoba_-_covid_19_2.pdf> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].
 12. საინფორმაციო დოკუმენტი (7 აპრილი, 2020), დემოკრატიის, კანონის უზენაესობისა და ადამიანის უფლებათა პატივისცემა Covid-19-ის სანიტარული კრიზისის პირობებში, ინსტრუმენტების წყება წევრი სახელმწიფოებისათვის. გვ. 3. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://rm.coe.int/sg-covid-crisis-toolkit-geo-/16809e380e>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].
 13. სამხარაძე, თ. და გერლიანი, თ., 2020. საგანგებო მდგომარეობის სამართლებრივი და პოლიტიკური შინაარსი-არსებული გამოცდილების ანალიზი (ანალიტიკური დოკუმენტი). ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC). თბილისი: გვ. 10. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://socialjustice.org.ge/ka/products/sagangebo-mdgomareobis-samartlebrivi-da-politikuri-shinaarsi-arsebuli-gamotsdilebis-analizi>> [წვდომის თარიღი 1 მარტი 2022].
 14. სამხარაძე, თ. და გერლიანი, თ., 2020. საგანგებო მდგომარეობის სამართლებრივი და პოლიტიკური შინაარსი – არსებული გამოცდილების ანალიზი (ანალიტიკური დოკუმენტი). ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი EMC. თბილისი: გვ. 16. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://socialjustice.org.ge/ka/products/sagangebo-mdgomareobis-samartlebrivi-da-politikuri-shinaarsi-arsebuli-gamotsdilebis-analizi>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].
 15. სამხარაძე, თ., 2021. პანდემია და შესუსტებული კონსტიტუციური კონტროლი – საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების კრიტიკული შეფასება. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://socialjustice.org.ge/ka/products/sagangebo-mdgomareobis-samartlebrivi-da-politikuri-shinaarsi-arsebuli-gamotsdilebis-analizi>> [წვდომის თარიღი 4 აპრილი 2022].
 16. საქართველოს მუდმივი წარმომადგენლის ვერბალური ნოტა ევროპის საბჭოში 2020 წლის 21 მარტი. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://rm.coe.int/16809cff20>> [წვდომის თარიღი 3 მარტი 2022].
 17. საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანება N1 2020 წლის 21 მარტი. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4830390?publication=0>> [წვდომის თარიღი 25 მაისი 2022].

ნორმატიული მასალა:

1. მუხლი 71, საქართველოს კონსტიტუცია. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>> [წვდომის თარიღი 4 მატი 2022].
2. ქვეპუნქტი ე, მუხლი 3, საქართველოს კანონი „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/21784?publication=38>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].
3. 2020 წლის 21 მარტის N1 საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტი. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4830372?publication=0>>

- [წვდომის თარიღი 2 მარტი 2022].
4. საქართველოს კანონი „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/21784?publication=38>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].
 5. საქართველოს მთავრობის განკარგულება N164, 2020 წლის 28 იანვარი.თბილისი: [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4821121?publication=98>> [წვდომის თარიღი 3 მარტი 2022].
 6. საქართველოს მთავრობის დადგენილება N180, 2020 წლის 23 მარტი.თბილისი: [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4830641?publication=0>> [წვდომის თარიღი 3 მარტი 2022].
 7. საქართველოს მთავრობის დადგენილება N181, 2020 წლის 23 მარტი.თბილისი: [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4830610?publication=0>> [წვდომის თარიღი 2 მარტი 2022].
 8. საქართველოს კანონი „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2363013?publication=10>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].

სასამართლო პრაქტიკა:

1. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2021 წლის 11 თებერვლის გადაწყვეტილება (საქმე N1/1505,1515,1516,1529). [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=10658>> [წვდომის თარიღი 3 აპრილი 2022].
2. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2020 წლის 2 ივნისის გადაწყვეტილება (საქმე N1507) [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=9490>> [წვდომის თარიღი 4 მარტი 2022].

Bibliography:

Used Literature:

1. All Covid-19 news: March-2020 / Archive. [online] available at: <<https://civil.ge/ka/archives/349237>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
2. European Commission for the Protection of Democracy through Law (Venice Commission) A collection of opinions and reports of the Venice Commission on the state of emergency.2020. Strasbourg. p. 4. [online] available at: <<https://rm.coe.int/compilation-venice-commission-covid19-geo-2/16809e6513>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
3. Information Document (April 7, 2020), Democracy, Rule of Law and Respect for Human Rights in the Covid-19 Sanitary Crisis, Toolkit for Member States. p. 3. [online] available at: <<https://rm.coe.int/sg-covid-crisis-toolkit-geo-16809e380e>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
4. Kakubava, G., 2020. Democracy and Human Rights in a Pandemic and State of Emergency. pp. 6-7. [online] available at: <https://cdn2.ipn.ge/media/documents/demokratia_uflebebi_pandemia-geo-ff.pdf> [Accessed 3 March 2022]. (in Georgia)
5. Kapanadze, M., 2021. The Constitutionality of Liability in Georgia to Fight the Pandemic, the Protection of Human Rights and the Covid-19 Pandemic. Collection of articles. Tbilisi: pp. 21-26. [online] available at: <<http://ewmi-prolog.org/images/files/1230Emergency-Final-02.06.21..pdf>> [Accessed 3 March 2022]. (in Georgia)
6. Korkelia, K., 2020-2021. Democracy and Human Rights in a Pandemic and State of Emergency: Experience and Recommendations. p. 40. [online] available at: <https://georgia.un.org/sites/default/files/2021-06/LongVersion_GEO_WEB.pdf> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
7. Korkelia, K., 2021. Human Rights Restrictions During a Pandemic in Georgia, Human Rights and the Covid-19 Pandemic. Collection of articles. Tbilisi: pp. 45-48. [online] available at: <<http://ewmi-prolog.org/images/files/1230Emergency-Final-02.06.21..pdf>> [Accessed 2 March 2022]. (in Georgia)

8. Loladze, B., and Others., 2020. Democracy and Human Rights in a Pandemic and State of Emergency. p. 204-205. [online] available at: <https://drive.google.com/file/d/1fH07n-nMVW-481s81AUAd0kSskOjunBo4/view> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
9. Nakashidze, M., 2021. Restriction of Human Freedom in the Context of the Covid-19 Pandemic: European Standards and Georgian Legislation. Human Rights and the Covid-19 Pandemic. Collection of articles. Tbilisi: [online] available at: <http://ewmi-prolog.org/images/files/1230Emergency-Final-02.06.21..pdf> [Accessed 2 March 2022]. (in Georgia)
10. Order of the President of Georgia N1 March 21, 2020. [online] available at: <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4830390?-publication=0> [Accessed 25 May 2022] (in Georgia)
11. Samkharadze, T. and Gerliani, T., 2020. Legal and Political Content of the State of Emergency – Analysis of Existing Experience (Analytical Document). Center for Human Rights Education and Monitoring (EMC). Tbilisi: p. 10. [online] available at: <https://socialjustice.org.ge/ka/products/sagangebo-mdgomareobis-samartlebrivi-da-politikuri-shinaarsi-arsebuli-gamotsdilebis-analizi> [Accessed 1 March 2022]. (in Georgia)
12. Samkharadze, T. and Gerliani, T., 2020. Legal and Political Content of the State of Emergency – Analysis of Existing Experience (Analytical Document). Human Rights Training and Monitoring Center EMC Tbilisi. Tbilisi: p. 16. [online] available at: <https://socialjustice.org.ge/ka/products/sagangebo-mdgomareobis-samartlebrivi-da-politikuri-shinaarsi-arsebuli-gamotsdilebis-analizi> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
13. Samkharadze, T., 2021. Pandemic and Weakened Constitutional Control – a Critical Assessment of the Decision of the Constitutional Court. [online] available at: <https://socialjustice.org.ge/ka/products/sagangebo-mdgomareobis-samartlebrivi-da-politikuri-shinaarsi-arsebuli-gamotsdilebis-analizi> [Accessed 4 April 2022]. (in Georgia)
14. Transparency International Georgia. 2020. Covid-19 Infection Challenge Management Government Action Evaluation Report. Tbilisi: p. 4. [online] available at: https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://transparency.ge/sites/default/files/sagangebo_mdgomareoba_-_covid_19_2.pdf [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
15. Verbal note of the Permanent Representative of Georgia to the Council of Europe. March 21, 2020. [online] available at: <https://rm.coe.int/16809cff20> [Accessed 3 March 2022]. (in Georgia)
16. What does a Pandemic Mean and does Anything Change with its Revelation? March 12, 2020. [online] available at: <https://tabula.ge/ge/news/641650-ras-nishnavs-pandemiasvleba-tu-ara-rame-misi> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
17. Zoidze, B. and Khutsishvili, Q., 2004. Case Law of the European Court of Human Rights. Tbilisi: pp. 362-363. [online] available at: http://oldtbappeal.court.ge/upload/r_854.pdf [Accessed 4 April 2022]. (in Georgia)

Normative Materials:

1. Article 71, Constitution of Georgia. [online] available at: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
2. Subsection-e, Article 3, Law of Georgia on Public Health. [online] available at: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/21784?publication=38> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
3. Law of Georgia on Civil Security. [online] available at: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2363013?publication=10> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
4. Law of Georgia on Public Health. [online] available at: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/21784?publication=38> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
5. Resolution of the Government of Georgia N180, March 23, 2020. Tbilisi: [online] available at: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4830641?publication=0> [Accessed 3 March 2022]. (in Georgia)
6. Decree of the President of Georgia N1 of March 21, 2020. [online] available at: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4830372?-publication=0> [Accessed 2 March 2022]. (in Georgia)

7. Resolution of the Government of Georgia N181, March 23, 2020. Tbilisi. [online] available at: <<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4830610?publication=0>> [Accessed 2 March 2022]. (in Georgia)
8. Ordinance of the Government of Georgia N164. January 28, 2020. Tbilisi: [online] available at: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4821121?publication=98>> [Accessed 3 March 2022]. (in Georgia)

Judicial Practice:

1. Decision of the Constitutional Court of Georgia of June 2, 2020 (Case N1507) [online] available at: <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=9490>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
2. Decision of the Constitutional Court of Georgia of February 11, 2021 (Case N1 / 1505,1515,1516,1529). [online] available at: <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=10658>> [Accessed 3 April 2022]. (in Georgia)

References:

1. Article 71, Constitution of Georgia. [online] available at: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
2. Subsection-e, Article 3, Law of Georgia on Public Health. [online] available at: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/21784?publication=38>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
3. What does a pandemic mean and does anything change with its revelation? 2020. [online] available at: <<https://tabula.ge/ge/news/641650-ras-nishnavs-pandemia-itsvleba-tu-ara-rame-misi>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
4. Decree of the President of Georgia N1 of March 21, 2020. [online] available at: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4830372?publication=0>> [Accessed 2 March 2022]. (in Georgia)
5. Ibid.
6. Kapanadze, M., 2021. The Constitutionality of

- Liability in Georgia to Fight the Pandemic, the Protection of Human Rights and the Covid-19 Pandemic. Collection of articles. Tbilisi: pp. 21-26. [online] available at: <<http://ewmi-prolog.org/images/files/1230Emergency-Final-02.06.21..pdf>> [Accessed 3 March 2022]. (in Georgia)
7. Decision of the Constitutional Court of Georgia of June 2, 2020 (Case N1507) [online] available at: <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=9490>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
8. Law of Georgia on Public Health. [online] available at: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/21784?publication=38>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
9. All Covid-19 news: March-2020 / Archive. [online] Available at: <<https://civil.ge/ka/archives/349237>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
10. Information Document (April 7, 2020), Democracy, Rule of Law and Respect for Human Rights in the Covid-19 Sanitary Crisis, Toolkit for Member States. p. 3. [online] available at: <<https://rm.coe.int/sg-covid-crisis-toolkit-geo-16809e380e>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
11. Zoidze, B. and Khutsishvili, Q., 2004. Case law of the European Court of Human Rights. Tbilisi: pp. 362-363. [online] available at: <http://oldtbatappeal.court.ge/upload/r_854.pdf> [Accessed 4 April 2022]. (in Georgia)
12. The Venice Commission. 2020. European Commission for the Protection of Democracy through Law (Venice Commission) Collection of Opinions and Reports of the Venice Commission on the State of Emergency, Strasbourg. p. 8 [online] available at: <<https://rm.coe.int/compilation-venice-commission-covid19-geo-2/16809e6513>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
13. Samkharadze, T. and Gerliani, T., 2020. Legal and political content of the state of emergency – analysis of existing experience (analytical document). Center for Human Rights Education and Monitoring (EMC). Tbilisi: p. 10. [online] available at: <<https://socialjustice.org.ge/uploads/products/pdf/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%>>

- 9D % E1% 83% 9B% E1% 83% 93% E1% 83% 92% E1% 83 % 9D% E1% 83% 9B% E1% 83% 90% E1% 83% A0% E1% 83% 94% E1% 83% 9D% E1% 83% 91% E1% 83% 90 (2) 1590395391.pdf> [Accessed 1 March 2022]. (in Georgia)
14. Ordinance of the Government of Georgia N164. January 28, 2020. Tbilisi: [online] available at: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4821121?publication=98>> [Accessed 3 March 2022]. (in Georgia)
 15. Korkelia, K., 2021. Human Rights Restrictions During a Pandemic in Georgia, Human Rights and the Covid-19 Pandemic. Collection of articles. Tbilisi: pp. 45-48. [online] available at: <<http://ewmi-prolog.org/images/files/1230Emergency-Final-02.06.21..pdf>> [Accessed 2 March 2022]. (in Georgia)
 16. Law of Georgia on Civil Security. [online] available at: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2363013?publication=10>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
 17. Decision of the Constitutional Court of Georgia of February 11, 2021 (Case N1 / 1505,1515,1516,1529). [online] available at: <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=10658>> [Accessed 3 April 2022]. (in Georgia)
 18. Samkharadze, T., 2021. Pandemic and Weakened Constitutional Control – a Critical Assessment of the Decision of the Constitutional Court. [online] available at: <<https://socialjustice.org.ge/uploads/products/covers/11 %E1% 83% 97% E1% 83% 94% E1% 83% 91% E1% 83% 94% E1% 83% 95% E1% 83% A0% E1% 83% 9A% E1% 83% 98% E1% 83% A1 % E1% 83% 92% E1% 83% 90% E1% 83% 93% E1% 83% 90% E1% 83% AC% E1% 83% A7% E1% 83% 95% E1% 83% 94% E1% 83% A2% E1% 83% 98% E1% 83% 9A% E1% 83% 94% E1% 83% 91% E1% 83% 98% E1% 83% A1 % E1% 83% A8% E1% 83% 94% E1% 83% A4% E1% 83% 90% E1% 83% A1% E1% 83% 94% E1% 83% 91% E1% 83% 90 1615273727.pdf>> [Accessed 4 April 2022]. (in Georgia)
 19. Resolution of the Government of Georgia N180, March 23, 2020. Tbilisi: [online] available at: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4830641?publication=0>> [Accessed 3 March 2022]. (in Georgia)
 20. Resolution of the Government of Georgia N181, March 23, 2020. Tbilisi. [online] available at: <<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/4830610?publication=0>> [Accessed 2 March 2022]. (in Georgia)
 21. Samkharadze, T. and Gerliani, T., 2020. Legal and Political Content of the State of Emergency – Analysis of Existing Experience (Analytical Document). Human Rights Training and Monitoring Center EMC Tbilisi. Tbilisi: p. 16. [online] available at: <<https://socialjustice.org.ge/ka/products/sagangebo-mdgomareobis-samart-lebrivi-da-politikuri-shinaarsi-arsebuli-gamots-dilebis-analizi>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
 22. Kakubava, G., 2020. Democracy and Human Rights in a Pandemic and State of Emergency. pp. 6-7. [online] available at: <https://cdn2.ipn.ge/media/documents/demokratia_uflebebi_pandemia-geo-ff.pdf> [Accessed 3 March 2022]. (in Georgia)
 23. Nakashidze, M., 2021. Restriction of Human Freedom in the Context of the Covid-19 Pandemic: European Standards and Georgian Legislation. Human Rights and the Covid-19 Pandemic. Collection of articles. Tbilisi: [online] available at: <<http://ewmi-prolog.org/images/files/1230Emergency-Final-02.06.21..pdf>> [Accessed 2 March 2022]. (in Georgia)
 24. Verbal note of the Permanent Representative of Georgia to the Council of Europe. March 21, 2020. [online] available at: <<https://rm.coe.int/16809cff20>> [Accessed 3 March 2022]. (in Georgia)
 25. Korkelia, K., 2020-2021. Democracy and Human Rights in a Pandemic and State of Emergency: Experience and Recommendations. p. 40. [online] available at: <https://georgia.un.org/sites/default/files/2021-06/LongVersion_GEO_WEB.pdf> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
 26. Ibid. p. 42.
 27. Ibid. p. 41.
 28. Ibid. p. 43.
 29. Ibid. p. 44.
 30. Loladze, B., and Others., 2020. Democracy and human rights in a pandemic and state of emergency. p. 204-205. [online] available at: <<https://drive.google.com/file/d/1fH07n-nMVW-481s81AUAd0kSskOjunBo4/view>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)

31. Ibid. pp. 205-206.
32. Ibid. p. 206.
33. Ibid. pp. 209-210.
34. Transparency International Georgia. 2020. Covid-19 Infection Challenge Management Government Action Evaluation Report. Tbilisi: p. 4. [online] available at: <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://transparency.ge/sites/default/files/sagangebo_md-gomareoba_-_covid_19_2.pdf> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)
35. European Commission for the Protection of Democracy through Law (Venice Commission) A collection of opinions and reports of the Venice Commission on the state of emergency. 2020. Strasbourg. p. 4. [online] available at: <<https://rm.coe.int/compilation-venice-commission-covid19-geo-2/16809e6513>> [Accessed 4 March 2022]. (in Georgia)